

До цих пір не вироблено єдиного підходу: 1) у питаннях створення інформаційної бази аналітичної роботи, яка передбачає здійснення ефективної реєстрації кримінально активних осіб, кримінальних подій і фактів, формування оперативно-розшукового обліку та інтегрованого банку даних оперативно-розшукового призначення; 2) до процесів автоматизації аналітичної роботи з урахуванням використання можливостей інформаційних, лінгвістичних і комп'ютерних технологій.

До останнього часу все, що було зв'язано з аналітикою і прогнозуванням, базувалося в основному на положеннях, розроблених криміналістикою. Не применшуючи заслуг цієї фундаментальної науки перед правоохоронною діяльністю, назріла необхідність розробки і подальшого використання принципово нових комплексних аналітичних підходів і методів, розрахованих на швидко змінювану оперативну обстановку, в основі яких закладені не тільки криміналістичні знання, а й положення інших наук.

Сьогодні слід виходити з того, що аналітична робота є одним з основних елементів процесу пізнання, здійснюваного у ході вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності і оволодіння оперативних працівників кримінальної поліції початковою методикою проведення кримінального аналізу лише позитивно вплине на якість протидії злочинності.

Звісно ж, елементи кримінального аналізу інформації прямо або побічно присутні у всіх сферах оперативно-розшукової діяльності. Тому зміст кримінального аналізу слід розглядати у набагато ширшому аспекті – не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів у області інформаційно-аналітичного забезпечення оперативних підрозділів кримінальної поліції, але й як органічну оперативно-розшукову функцію, до реалізації якої причетні все діючі оперативні працівники.

Одержано 29.10.2018

УДК 343.98

**Дмитро Миколайович ЦЕНОВ,**

*здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ*

### **ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ МАТЕРІАЛІВ, ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ**

Відповідно до відомчих нормативно-правових актів Національної поліції України загальними формами здійснення оперативно-розшукової діяльності є: оперативна розробка за оперативно-розшуковими справами (далі – ОРС); організація негласної роботи; ведення профілактичних, криміналістичних та оперативних обліків; оперативна профілактика.

Оперативна розробка за ОРС є однією з форм оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів поліції, яка складається в негласному здійсненні комплексу оперативно-розшукових заходів стосовно особи (групи осіб), обґрунтовано підозрюваних у підготовці або вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, з метою його попередження або розкриття, якщо іншим шляхом досягти цих результатів неможливо. Оперативна розробка застосовується винятково з метою боротьби із тяжкими або особливо тяжкими злочинами. Оперативна розробка це процес установлення, накопичення та фіксації фактичних даних про діяння осіб, у тому числі невстановлених, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину.

У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності згідно з положеннями статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативними підрозділами Національної поліції України заводиться оперативно-розшукова справа [1]. В ОРС накопичуються та систематизуються матеріали, що утворилися під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, проведення оперативно-розшукових заходів, переписки щодо проведення НСРД, ужиття управлінських та організаційних рішень, а також з метою відомчого контролю та прокурорського нагляду за додержанням законності.

Працівники оперативних підрозділів у ході оперативного розроблення планують і застосовують комплекс оперативно-розшукових заходів, а також передбачають заходи щодо залучення осіб до негласного співробітництва, проведення відповідних операцій, оперативних комбінацій, ураховують можливість і своєчасність проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [2].

Відповідно до вимог законодавства України ОРС заводяться на осіб з у разі, коли є факти, які підтверджують, що нею готується тяжкий або особливо тяжкий злочин, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину. При застосуванні оперативно-розшукових заходів працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати їх відповідність ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства і держави.

Тільки при наявності названих підстав заводиться оперативно-розшукова справа. Перелік цих підстав є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню.

Документування злочинних дій осіб що розроблюються в рамках ОРС – це виявлення силами, засобами і методами ОРД фактичних даних про ці дії та забезпечення можливості використання зазначених відомостей щодо попередження та розкриття злочинів, а також прийняття до винних заходів, передбачених законом. Тому документування складається з двох блоків: виявлення фактичних даних про злочинну діяльність та можливого визнання їх доказами в кримінальному провадженні.

Також підлягають документуванню виявлені під час оперативної розробки інші злочини, при цьому, крім причетності до його вчинення конкретної особи або групи осіб, фіксується:

- час, місце, спосіб учинення злочину;
- місцезнаходження знарядь злочину, здобутого злочинним шляхом майна, товарно-матеріальних цінностей, грошей тощо;
- місця приховування викрадених документів, майна, предметів, речовин тощо;
- розмір шкоди, заподіяної злочином;
- інші обставини (спосіб приховування слідів злочину, мотив тощо).

Документування злочинів, що готуються, здійснюється шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, гласних та негласних заходів, передбачених оперативним (ініціативним) пошуком, із застосуванням оперативно-технічних засобів з документальним їх оформленням згідно з вимогами законодавства та долученням цих матеріалів до ОРС.

За результатами роботи в рамках ОРС:

- 1) установлюються раніше невстановлені особи, які готуються або готувалися до вчинення злочину, що стало підставою заведення справи;
- 2) установлюються особи, які можуть стати свідками в кримінальному провадженні, проводиться їх опитування;
- 3) негласно виявляються документи, предмети, речі та речовини, що можуть містити інформацію про ознаки злочинного діяння, забезпечується їх цілісність для можливого визнання їх доказами в кримінальному провадженні;
- 4) із застосуванням технічних засобів негласно фіксуються дії особи або групи осіб, відносно яких заводилася справа;
- 5) негласно отримуються сліди пальців рук та інші сліди особи;
- 6) проводяться дослідження із залученням спеціалістів для пошуку і фіксації фактичних даних про можливі кримінально протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України.

Використання матеріалів ОРД у кримінальному провадженні включає в себе три взаємозалежні операції: правову оцінку матеріалів, визначення способів і безпосереднє їх використання.

Оцінювання матеріалів ОРД має два аспекти: кримінально-правовий і кримінально-процесуальний. Кінцевим результатом правової оцінки матеріалів ОРД є уявлення уповноваженої особи (слідчого, прокурора, оперативного співробітника) щодо доцільності та можливості їх використання в кримінальному провадженні.

Визначення способів використання матеріалів ОРД передбачає спільне визначення суб'єктом, що здійснює досудове розслідування та оперативним підрозділом (оперативним

працівником), яким саме чином результати ОРД можуть бути використані під час досудового провадження. Способом використання матеріалів ОРД під час розслідування є конкретні дії, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження шляхом використання матеріалів ОРД.

Метою такої діяльності є визначення найбільш ефективних шляхів, тактичних прийомів використання оперативних матеріалів з метою вирішення завдань кримінального провадження щодо злочинів корисливо-насиленницького спрямування та недопущення завдання шкоди інтересам ОРД, зокрема, розголошення відомостей про сили й засоби, що використовувалися в її процесі та ін.

Чинне законодавство не містить визначення способів використання, їх переліку, а визначає лише окремі напрями, визначені у ст.10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]. Кінцевим результатом визначення способів використання матеріалів ОРД у кримінальному провадженні може бути складання плану використання таких матеріалів або плану реалізації конкретної оперативно-розшукової справи.

Організація реалізації включає в себе вивчення та оцінку зібраних в ході документування матеріалів, їх систематизацію, а також підготовку плану проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

Безпосереднє використання матеріалів ОРД передбачає собою практичну реалізацію слідчим, прокурором плану щодо намічених шляхів (способів) використання матеріалів ОРД, зокрема, використання оперативної інформації під час проведення слідчих дій (допитів, обшуків, призначення експертиз та ін.), прийняття на її підставі процесуальних рішень (про початок досудового розслідування, виклик свідків, ініціювання обрання запобіжного заходу, проведення обшуку, вжиття заходів безпеки тощо) та ін.

Таким чином, діяльність з документування злочинних дій розроблювальних осіб є найбільш складною і відповідальною частиною оперативно-розшукової діяльності. Контроль та надання практичної допомоги у справах оперативної розробки забезпечує найбільш ефективне здійснення оперативно-розшукових заходів, високу активність, наступальність і результативність у протидії злочинності.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992. № 2135-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 28.10.2018).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 28.10.2018).

*Одержано 31.10.2018*

УДК 343.982.33

**Марина Олександрівна ЧЕРНИШ,**

*здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ*

## **ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАУКОВОГО ГЕНЕЗИСУ**

Наукові дослідження, присвячені проблематиці оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, розпочинають свою історію більше ніж півстоліття тому. Вказане пов'язано як з появою самого автотранспорту у вжитку населення, так і з постійним пошуком злочинцями нових видів вчинення злочинів. Принагідно зазначимо, що 8 червня 1896 року паризькою поліцією було зареєстровано перший в світ факт незаконного заволодіння транспортним засобом. Саме з вказаного часу вказаний вид злочинної діяльності почав свою історію [1]. В той самий час, враховуючи, що до середини 50-х років XX сторіччя кількість автотранспорту, що використовувався була досить незначною, кількість вчинення вказаного виду злочинів зростала поступово та